

ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ - ਭਾਗ ੧ ਸ਼ਾਸਨ

ਅਧਿਆਇ

੧੦

“ਰਾਜਾਨਮ ਧਰਮਗੋਪਤਾਰਾਮ ਧਰਮੇ ਰਕ-ਹਾਤੀ ਰਾਕ-ਹਿਤਰ”

“ਸ਼ਾਸਕ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਭਾਰਤ

“ਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ;

ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ;

ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ;

ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮਾਣ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਰਿਗੋਬਰਟਾ ਮੈਨਚਉ ਟੁਮ).”

ਵੱਡੇ

ਸਵਾਲ?

1. 'ਸ਼ਾਸਨ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ?
2. ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੈ?
3. 'ਲੋਕਤੰਤਰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

0681CH10

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਮਨੁੱਖ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਵਿਗਾੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਘਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਸਧਾਰਣ ਨਿਯਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵੀ ਹਨ - ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ, ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ। ਉੱਚ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਤੋਂ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

- ਪੰਨਾ ੧੫੧ 'ਤੇ ਚਿੱਤਰ ੧੦.੧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ - ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਵੇਖਦੇ ਹੋ?
- ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੋੜਦੇ ਹੋ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਕੀ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਬਣਾਇਆ?

ਨਿਯਮ ਕੌਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ? ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਪੜਚੋਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ **ਸਰਕਾਰ** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ **ਕਾਨੂੰਨ** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਸਥਾ, ਸਕੂਲ ਜਾਂ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ ੧੦.੧

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਪੰਨਾ ੧੫੨ 'ਤੇ ਚਿੱਤਰ ੧੦.੨ ਵਿੱਚ ਦਸ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ?
- ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ?
- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ?

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗ

ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ, ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਲਗਭਗ ੩੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ, ਜੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨੀ ਆਰਡਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਡਾਕਘਰ ਵਿੱਚ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ; ਜਾਂ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਭੇਜਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਡਿਮਾਂਡ ਡਰਾਫਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ('ਮਨੀ ਆਰਡਰ' ਜਾਂ 'ਡਿਮਾਂਡ ਡਰਾਫਟ') ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤੁਰੰਤ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਾਧਨ ਹਨ!

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਡੈਸਕ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਬਿਨਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧੀ, ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਰਾਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਜਾਂ 'ਅੰਗ' ਇਕੱਠੇ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ:

- **ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ** ਉਹ ਅੰਗ ਹੈ ਜੋ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ (ਜਾਂ 'ਕਾਨੂੰਨ') ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ

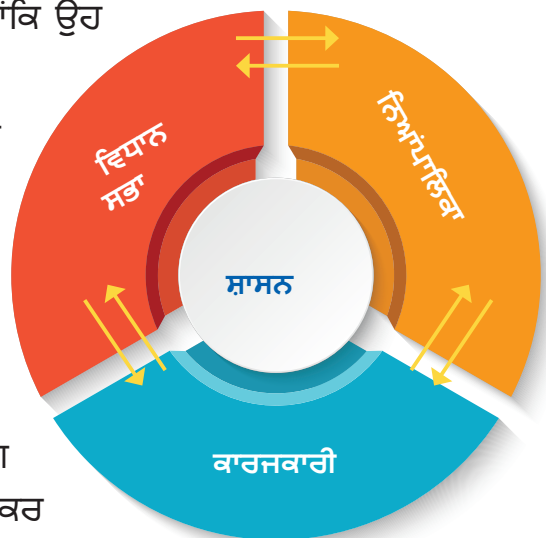
ਵਾਰ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਧ ਜਾਂ ਹਟਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

- **ਕਾਰਜਕਾਰੀ** ਉਹ ਅੰਗ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਾਂ ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ)। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ (ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ), ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ‘ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ’ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। (ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਡੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਏਜੰਸੀ ਸਾਈਬਰ ਪੁਲਿਸ ਹੈ।)
- **ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ** ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਲੋੜ ਪੈਣ ‘ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸਮੇਤ ਕਿਹੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਵਰਣਨ ਕਰੋ ਕਿ ਉੱਪਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਗ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਦਖਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ?

ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਭਾਜਨ ਨੂੰ ‘**ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਭਾਜਨ**’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਚਿੱਤਰ 10.3)। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਾ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਅੰਗ ਆਪਣੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਬਹਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

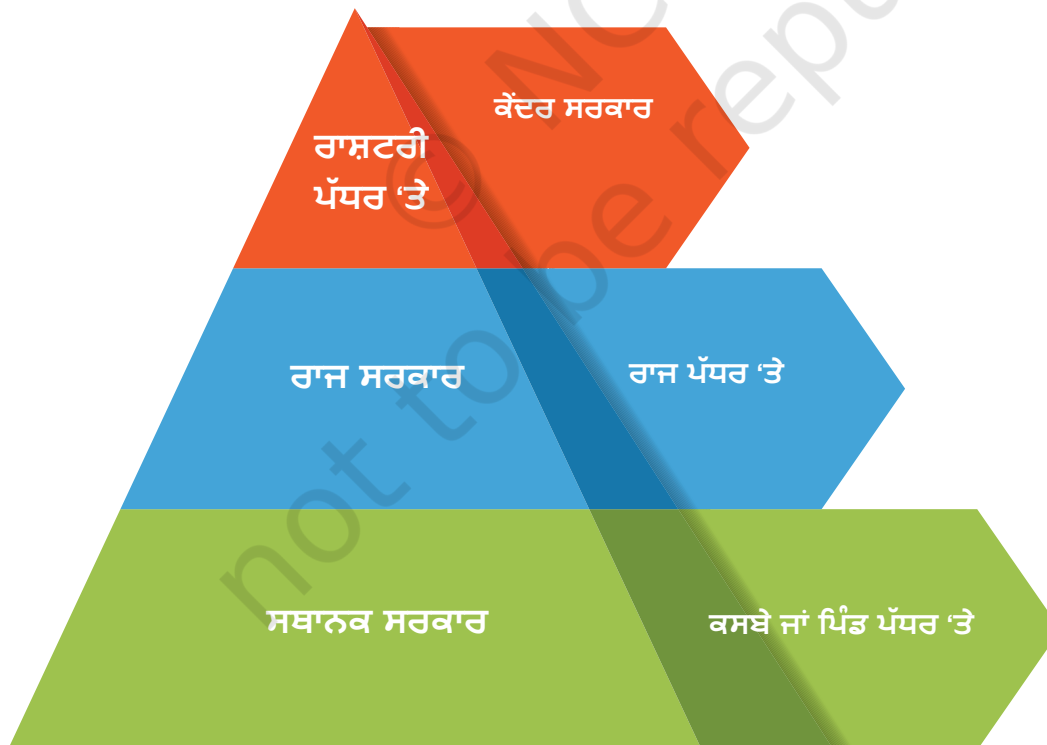
ਚਿੱਤਰ 10.3

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਇੱਕ ਜਮਾਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਜੋਂ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਤਿੰਨੋਂ ਅੰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਸਨ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ?

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰ

ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ। ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਜਾਂ ਸਤਹਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਸਥਾਨਕ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ। ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੱਲਬ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਲਬ, ਸਵਿਚ, ਫਿਊਜ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋਗੇ। ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸ਼ੀਅਨ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਇਹ ਵੀ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰ ਹਨ।

ਚਿੱਤਰ. ੧੦.੪

ਚਿੱਤਰ ੧੦.੪ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ (ਪੰਨਾ ੧੫੫ ‘ਤੇ ਚਿੱਤਰ ੧੦.੪)। ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਭਾਰੀ ਬਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਸਬੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬਚਾਅ ਟੀਮਾਂ ਭੇਜੇਗੀ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਹੜ੍ਹ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਰਾਹਤ ਸਪਲਾਈ, ਫੰਜ ਆਦਿ ਭੇਜ ਕੇ ਮਦਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰ ਹਨ।

ਖੁੰਝੇ ਨਾ

ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸੱਤਿਆਮੇਵ ਜਯਤੇ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ “ਸੱਚ ਦੀ ਹੀ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ”। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ ਯਤੇ ਧਰਮਸਤਾਤੇ ਜੈਹ, ਜਾਂ, “ਜਿੱਥੇ ਧਰਮ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਜਿੱਤ ਹੈ।

ਫੇਸਿੰਗ ਪੇਜ ‘ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ (ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਮੇਤ) ਦਾ ਜਮਾਤ ੧ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। (ਇੱਥੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨੇੜਿਓਂ ਦੇਖਾਂਗੇ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

- ਸਾਰਣੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ (ਚਿੱਤਰ ੧੦.੫)। ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ - ਇਹ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

	ਸੰਪੂਰਨ ਭਾਰਤ	ਰਾਜ ਪੱਧਰ
ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ	ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ	ਹਾਈ ਕੋਰਟ

	ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੱਧਰ	ਰਾਜ ਪੱਧਰ
ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ	ਦੋ ਸਦਨ - ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਓ	ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ (ਨੋਟ ਕਰੋ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕੋ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹੈ; ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਨ)

ਘਰ:
ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ
ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ
ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ
ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ
ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ।

	ਕੇਂਦਰਾਲ ਸਰਕਾਰ	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ
ਕਾਰਜਕਾਰੀ	ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ (ਭਾਰਤੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਤਰ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕਮਾਂਡਰ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ	ਰਾਜਪਾਲ (ਨਾਮਾਤਰ ਮੁਖੀ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ
ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ (ਸੂਚੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ)	- ਰੱਖਿਆ - ਵਿਦੇਸ਼ ਮਾਮਲਿਆਂ - ਪਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ - ਸੰਚਾਰ - ਮੁਦਰਾ - ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਵਣਜ - ਸਿੱਖਿਆ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ	- ਪੁਲਿਸ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ - ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ। - ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ - ਸਿੱਖਿਆ - ਖੇਤੀਬਾੜੀ - ਸਿੰਚਾਈ - ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ

ਨਾਮਾਤਰ: ਸਿਰਫ
ਨਾਮ ਵਜੋਂ। ਇਸਦਾ
ਭਾਵ ਹੈ ਸਾਡੇ
ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ,
ਭਾਰਤ ਦੇ
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ
ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ
ਰਾਜਪਾਲ ਅਸਲ
ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਕੋਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ
ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਹਨ, ਪਰ ਆਮ
ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ
ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ
ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ
ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ
ਹਨ।

ਡਾ. ਏ.ਪੀ.ਜੇ. ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ

ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯੩੧ ਵਿੱਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਲਾੜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ 'ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਮੈਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ੨੦੦੨ ਤੋਂ ੨੦੦੭ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ੧੧ਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਹੇ। ਆਪਣੇ ਉੱਚ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ

ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਮਰਤਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਣਥੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ।

ਡਾ. ਕਲਾਮ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਮਾਤਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਣਗਿਣਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

“ਸੁਪਨਾ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ;

“ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਦੇਖੋ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਾਡੇ ਲਈ ਦੇਸਤਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

“ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕੱਲੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

“ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਾ ਮੰਨੋ ਕਿਉਂਕਿ ਐਫ.ਏ.ਆਈ.ਐਲ. ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 'ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਿੱਖਣਾ'। ਅੰਤ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਈ.ਐਨ.ਡੀ. ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ 'ਨਹੀਂ' ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਐਨ.ਓ. ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 'ਅਗਲਾ ਮੌਕਾ'। ਇਸ ਲਈ ਆਓ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਰਹਾਂ।

“ਸੁਪਨਾ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ; “ਸੁਪਨਾ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ; ਇਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

“ਜੇ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਟੀਚਾ ਰੱਖਣਾ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ - ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕਤੰਤਰ

ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ - **ਲੋਕਤੰਤਰ**। ‘ਲੋਕਤੰਤਰ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ - ਡੈਮੋਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ‘ਲੋਕ’, ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਟੋਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ‘ਸ਼ਾਸਨ’ ਜਾਂ ‘ਸ਼ਕਤੀ’; ਇਸ ਲਈ ‘ਲੋਕਤੰਤਰ’ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ’।

ਪਰ ਕੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾਸ ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੜਬੜ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਫੀਲਡ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਕੀ ਸਾਰੀ ਕਲਾਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਕੋਲ ਜਾਵੇਗੀ? ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ‘ਕਲਾਸ ਮਾਨੀਟਰ’ ਜਾਂ ‘ਕਲਾਸ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਲਾਸ ਚੁਣਦੀ ਹੈ; ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ - ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ **‘ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ’** (ਜਾਂ ਵਿਧਾਇਕ) ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ **‘ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ’** (ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਹੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਰਾਹੀਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵੀ **ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ** ਹੈ। ੨੦੨੪ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ੯੭੦ ਮਿਲੀਅਨ ਵੋਟਰਾਂ ਨਾਲ

ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ,। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ੧੮ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ‘ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾਸ ਪਿਕਨਿਕ ਲਈ ਜਾਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਥਾਨ ਹਨ, ਏ ਅਤੇ ਬੀ. ਕਲਾਸ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਦੂਰੀ, ਸਮਾਂ, ਲਾਗਤ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਆਦਿ। ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਅਧਿਆਪਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਟਿੰਗ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਥਾਨ A ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਥਾਨ B ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਕਲਪ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੇਟਿੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ **ਸਿੱਧੇ ਲੋਕਤੰਤਰ** ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਗਈ ਸੀ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਪਿਰਾਮਿਡ ਦਾ ਅਧਾਰ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਿੱਤਰ 10.8 ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 144 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧੀਏ ..

- ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ।
- ਆਧੁਨਿਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਵਿਧਾਨਿਕ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ।
- ਲੋਕਤੰਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੋਵਾਂ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

1. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਖੋ - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ? ਸਿੱਧੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ?
2. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ?
3. ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੈ?
4. ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ: ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਵਿਡ -19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ? ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਪੱਧਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ? ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ?

ਨੂਡਲਜ਼

© NCERT
not to be republished

*'ਨੂਡਲਜ਼' 'ਨੇਟਸ ਐਂਡ ਫੂਡਲਜ਼' ਦਾ ਸਾਡਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਹੈ!

